

מדרשים על פרשת החודש

מדרש רבה שמות פרשה טו סימן ד – ויאמר ה' אל משה ואל אהרן, הה"ד (שיר ב) קול דודי הנה זה בא, כשהלך משה ואמר לישראל: כך אמר לי הקב"ה היום אתם יוצאים בחדש האביב, אמרו לו היכן הוא? אמר להם הרי עומד קול דודי הנה זה בא; אמר ר' יהודה מהו מדלג על ההרים אמר הקב"ה אם אני מסתכל במעשיהם של ישראל אינן נגאלים לעולם אלא למי אני מסתכל לאבותיהם הקדושים שנאמר (שמות ו) וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל וגו' בזכות אבותם אני גואלם לכך כתיב מדלג על ההרים ואין הרים אלא אבות שנאמר (מיכה ו) שמעו הרים את ריב ה' ד"א אמר רבי נחמיה מהו מדלג על ההרים אלא אמר הקב"ה אין להם מעשים לישראל שיגאלו אלא בזכות הזקנים שנאמר (שמות ג) לך ואספת את זקני ישראל ואין ההרים אלא הזקנים שכך בת יפתח אומרת לאביה (שופטים יא) וירדתי על ההרים וכי אל ההרים היתה הולכת אלא על הזקנים היא אומרת שהלכה להראות לזקנים שהיא בתולה טהורה ולכך כתיב מדלג על ההרים.

מדרש רבה שמות פרשה יט סימן ה – זאת חוקת הפסח אמר ר"ש בן חלפתא כיון שיצאו ישראל ממצרים אמר הקב"ה למשה הזהר לישראל על מצות הפסח, כל בן נכר לא יאכל בו וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אותו וגו' כיון שראו ישראל שפסל לערלים לאכול בפסח עמדו כל ישראל לשעה קלה ומלו כל עבדיהם ובניהם וכל מי שיצא עמהם שנאמר וילכו ויעשו בני ישראל; משל למלך שעשה משתה לאוהביו אמר המלך אם אין סימנטרי על כל המסובין אל יכנס אחד מהם לכאן כך האלהים עשה משתה להם עלי אש על מצות ומרורים מפני שגאלן מן הצרה אמר להם אם אין חותמו של אברהם בבשרכם לא תטעמו ממנו מיד כל הנוול במצרים נמולו לשעה קלה; עליהם נאמר (תהלים ג) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח; ורבותינו אמרו לא בקשו ישראל למול במצרים אלא כלם בטלו המילה במצרים חוץ משבטו של לוי שנאמר (דברים לג) וללוי אמר תומיך ואוריך; למה? כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו במצרים; והיה הקב"ה מבקש לגאלן ולא היה להם זכות מה עשה הקב"ה קרא למשה ואמר לו לך ומהול אותם וי"א שם היה יהושע שמל אותם שנא' (יהושע ה) ושוב מול את בני ישראל שנית; והרבה מהן לא היו מקבלים עליהם למול אמר הקב"ה שיעשו הפסח וכיון שעשה משה את הפסח גזר הקב"ה לד' רוחות העולם ונושבות בג"ע מן הרוחות שבג"ע הלכו ונדבקו באותו הפסח שנאמר (שיר ד) עורי צפון ובואי תימן; והיה ריחו הולך מהלך מ' יום, נתכנסו כל ישראל אצל משה אמרו לו בבקשה ממך האכילנו מפסחך מפני שהיו עייפים מן הריח; היה אומר הקב"ה אם אין אתם נימולין אין אתם אוכלין שנאמר ויאמר ה' אל משה ואל אהרן זאת חקת הפסח וגו' מיד נתנו עצמן ומלו ונתערב דם הפסח בדם המילה והקב"ה עובר ונוטל כאו"א ונושקו ומברכו שנאמר (יחזקאל טז) ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך וגו' חיי בדם פסח חיי בדם מילה:

תנחומא-וירא כג'-[אמר אברהם להקב"ה] כך, כשיהיו בניו של יצחק חוטאים ונכנסין לצרה תהא נזכר להן עקדתו של יצחק ותחשב לפניך כאלו אפרו צבור על גבי המזבה ותסלח להן ותפדם מצרתן, א"ל הקב"ה אתה אמרת את שלך ואומר אני את שלי; עתידין בניו של יצחק לחטוא לפני ואני דן אותם בר"ה אלא אם מבקשין שאחפש להן זכות ואזכור להן עקידת יצחק יהיו תוקעין לפני בשופר של זה, א"ל ומה הוא השופר, א"ל חזור לאחורידך, מיד וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחו בסבך בקרניו, זה אחד מעשרה דברים שנבראו בין השמשות, נאחו בסבך בקרניו, א"ל הקב"ה יהיו תוקעין לפני בקרן איל ואושיעם ואפדם מעונותיהם, והוא שדוד משבח וקרן ישעי משגבי ומנוסי (תהלים יח) ואשבור עול גליות מעליהן ואנחם אותם בתוך ציון שנאמר כי נחם ה' וגו' אמן.

מדרש רבה שמות פרשה טו סימן כ- החדש הזה לכם למה אמר הקב"ה למשה ולאהרן לפי שקדוש החודש בשלשה; כשבקש הקב"ה לקדש את החודש אמר הקב"ה למשה ולאהרן אני ואתם נקדש את החודש הה"ד ויאמר ה' אל משה ואל אהרן אבל עיבור השנה בי' זקנים. כשהיו רבותינו נכנסים לעבר את השנה נכנסים י' זקנים בקיאים לבית המדרש ואב ב"ד עמהם ונועלין את הדלתות ונושאים ונותנין בדבר כל הלילה. בחצי הלילה אומרים לאב ב"ד מבקשים אנו לעבר את השנה שתהא השנה הזאת י"ג חודש גזר את עמנו? והוא אומר להם מה שדעתכם אף אני עמכם. באותה שעה יצא אור מבית המדרש ובא לפניהם והיו יודעים שנתרצה להם האלהים שנא' (תהלים קיב) זרח בחשך אור לישרים, מה שהן גוזרין הקב"ה מסכים עמהם שנאמר (שם נו) אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי, ישתבח שמו של הקב"ה שהבריות גוזרין והוא מסכים שנאמר (ש"ב כג) צדיק מושל ביראת אלהים; ומנין להתועד בי' זקנים שנא' (קהלת ז) החכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר; וכן בימי שלמה כשהיה שלמה מעבר את השנה היה מכניס שבעה זקנים לפניו שנאמר (משלי כו) חכם עצל בעיניו משבעה משיבי טעם; מהו חכם עצל בעיניו? שהיה שלמה תופס פיו שלא לדבר בפני מי שגדול ממנו וכך הוא אומר (שם כג) כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך; ואומר ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה; והיה שם שלמה ונתן הנביא וגד החוזה הרי עשרה: